

zdravnik dr. Šnel iz Petrograda. On pravi, da čudno hitro pomaga, če se tako-le stori: Kravi, kateri je po teletu telečnjak v en padel, naj se nakida zadej več stelje, da se z zadnjima nogama višje postavi kakor stoji spredaj; potem naj se morebiti umazani telečnjak z mlačno vodo umije in iztreba, če se ga še derži, rahlo odloči; zdravnik naj si z oljem namaže tisto roko, s katero bo telečnjak nazaj potisnil, in v pest naj vzame za srednje jabelko debel kos ledú. S to pestjo naj počasi potiskuje spodnji del telečnjaka nazaj, dokler je v eno lepo notri; ko je to storjeno, naj spusti led iz roke, z roko pa naj se pomudi še nekoliko časa v telečnjaku, in potem naj jo počasi zmakne v en. In telečnjak, kterege je mraz ledú okrepčal in skercil, ti bo ostal notri in ne bo več v en padel. Kadar ledú ni, utegne prav merzla studečnica ravno tako pomagati, če se z brizglo v nazaj spravljeni telečnjak brizglja.

(Zoper garje pri pséh) je pomagal enkrat prav očitno tisti prah, ki se pod imenom „perzijanskega praha“ po vseh štacunah prodaja zoper bolhe, stenice in mnogoteri merčes. Ker se v garjah človeških, ovčjih, pasjih in drugih večkrat zaredi neka žival, po kateri se bolezen naleze, bi ne bilo nespametno, ta prah poskušati pri garjevi živini. Skušnja je učila, da pri nekem garjevem psu se je perziškega prahu skozi osem dni vsak dan prav malo na garjeve mesta štopalo, in ps se je popolnoma ozdravil. — Naj bi to poskusili tudi drugod, in tudi pri garjevih ovcah.

Kratek popis kmetijstva po ribniškem okraji.

Spisal fajmošter Janez Ziegler.

(Dalje.)

Sleherno žito tukaj le s serpom žanjejo in v majhne snope povežejo; če se pa med zrelim žitom velika trava vidi, ga visoko požanjejo in sternišče za živino pokosé.

Snopje tukaj le na njivi sušé s klasmi na kviško obrnjenimi; ob lepem vremenu se v 5 dneh popolnoma za mlatvo posuši. O dežji pa snopje na kopice zlože, in če še ni dosti suho, ga v lepem vremenu zopet saksebi de-nejo, ali pa na kole plotov potaknejo. Kozolcov nimajo, ali zato, ker je tukaj hrašina redka in draga, ali pa zato, ker je navada — železna srajca.

Suho snopje mlatijo v skednjih s cepci, kateri, na 5 čevljev dolgem ročniku z jermenom in okroglim žokom privezani, so kakih pet pedí dolgi in z bütom na koncu. Omlačeno in očiščeno zerno pa se večidel še na solncu na rjuhah ali dirah suši. Prosa ne mlatijo, ampak njegovo si-rovo snopje v skedenj na kopico zlože; čez 24 ali 36 ur, ko se jim dobro spari, pride na večer več ljudi iz vasí, da ga pod nogami valjajo in se za preklo na steno pribito deržaje manejo. Pri le-ti metvi se mladost večkrat narodno in razvujzdano obnaša, posebno pa na zadnje, ko jim kmet žganja in kruha za plačilo podeli.

Med sočivjem je tukaj rudeči pikasti fižol najbolj cenjen zato, ker med turšico najbolj obrodí in dozorí. Graha in leče malo sejejo, ker nočeta tukaj obilo roditi. Od nekdanj sejejo med oves ali ječmen štajersko deteljo, pa jo le dvakrat na leto kosé; v tretje pa popasejo.

Krompir je tudi tukaj posebno cenjen; ob času njegove bolezni so kmetje po njem grozno žalovali, ga po malem sadili, in raji turšice več namesto njega. Pred njegovo boleznijo so ga prav veliko vsako leto posadili in sicer toliko, da so se večidel s krompirjem preživili in dokaj prešičev ž njim spitali. Tukajšni po vsem Krajskem sloveči krompir je večidel višnjevoga cvetja in rumenkaste okrogle podobe, moknatega in dobrega okusa. Sadé ga brez vsega razločka na vsako njivo; pognojé mu dobro, in če jim gnoja zmanjka, mu le v jamice nekoliko gnoja z roko veržejo, preden ga vsadé. Na en oral se ga

pri nas blizo 50 mernikov zrezanega posadí. Kakor hitro dobro ozelení, ga okopljejo, in kmalo po tem okopanji, ko eno ped visok izraste, ga osujejo. Vse le-to kakor tudi izkopavanje se opravlja pri nas le z matiko. En mernik posajenega dá 10, 12, tudi 14 mernikov pridelka. Debel krompir obernejo za živež ljudi, drobnega in bolehnega pa za prešiče.

Belega kapusa tukaj vsak kmet le toliko posadí, kolikor ga za kislino doma potrebuje. Sadé ga najbolj od 9. rožnika do 29. in o vélkem serpanu ga začnejo obirati za svinje. Pozno v jeseni ga posekajo pri tleh s sekiro, potem mu šture ali šterceljne odsekajo, ktere razrežejo; živini na rezanco otreljene zelne glave pa razribajo na tako imenovane nože, in zelje v kad natlačijo in s težkimi kamni obložé.

Repe pa po ječmenišču, lanišču med turšico in tudi med prosom po malem sejejo.

Korenje se seje na repišče med ječmen ali pa rež. Ko je rež ali ječmen požeta, populijo sternišče zmed korenja, da začne rasti, potem ga tudi okopljejo in oplevejo.

Izmed lanú je pri tukajšnih kmetih le prežlejš vidi; malo kdo ga več pridelava kakor za domačo potrebo. Sejejo ga na deteljšče ali pa na krompirišče, pognojé mu v jeseni radi z živinskim gnojem. Spomladi konec malega travna ali perve dni vélikega travna ga sejejo, dobro ga povlečejo in povaljajo; ko dozorí, ga precej orifljajo, po travnikih razgernejo, in ga nad spodkurjenimi jamami sušé, potem ga s terlicami otarejo. Pri tarenji se pa takih narodnih terlic poslužujejo, da ž njimi veliko preveč hodnika in tulj napravijo.

Konoplje le po razorih med proso sejejo, da kaj malega semena med povalnice ali kalače pridelajo.

Za senožeti in travnike si tukajšni kmet nič družega ne stori kakor da jih spomladi ograbi in kertine razgrebe. Imajo pa senožeti po dolinah, ktere jim ob dežji in plohah zastala voda gnoji, da na njih le kisl merva raste, katero le enkrat na leto kosé, otavo pa večidel popasejo. Nekteri imajo senožeti tudi po bregih, kjer boljo mervo pridelajo, pa jo tudi le enkrat kosé.

Spašnike imajo soseske skupaj po germovjih in po ternjih med skalami, pa večidel premajhne, kjer na njih živina sicer dobro pa prepíčlo pašo dobí; zato v jeseni vso otavo, tretjo deteljico in za spomladansko setev pušene njive popasejo do persti. (Dalje sl.)

Jezikoslovne stvari.

Še enkrat o imenih Hemonia in Ljubiana.

Spisal Davorin Terstenjak.

Dosti se je že opisalo o pomenu in izpeljavi imen Hemonia — Ljubiana; — jaz sam sem se pred nekoliko leti poganjal za izpeljavo iz lub, breg, Lubiana, die Bergstadt, — vendar, ker nisem mogel zapopasti, kako je iz lub mogla nastati oblika Lubiana, sem začel terditi, da je korenika onega imena ljub, amare, ter sem obliko Ljubiano imel za dialektični particip praet. passiv. namesto Ljublena.

Globeleje reč pretresevavši sem pa se prepričal, da Ljubiana je omlajeno ime starega Hemonia, Emona, vendar oblika Ljubiana ne utegne samo particip praet. passiv., temuč nomen substantivum biti, in sicer iz themata ljub dobimo ženskega spola ime — Ljubla; primeri: Torkla iz tork, krokla iz krök, cokla iz cok, burkla iz burk, Ropla, žensko ime možkega Rop, Cinkla, žensko ime možkega Cink*) itd.

Obliki Ljubla je pritaknjen daljni tvarivni suffix ana, kakor ga najdemo v imenu Košana iz korenike kos, Polana iz korenike pol, Marana iz korenike mar.

*) Primeri slovaško ime reke Ipla iz ip = ap digam. vap.

Nekteri jezikoslovci poskušajo izpeljavo iz *themata lub, breg*, tako-le si braniti: Iz *lub*, dobimo nomen patronym. *Lublan*, — iz tega krajno (topiško) poznamovanje *Lublane*, — v lokativu *Lublanah*, kakor *Goričane*, v *Goričanah*, *Görtschah*, *Gorjane*, v *Gorjanah*, *Görjah*, in po ti meri razlagajo nemško ime *Laybach*, *Laibach*. Vendar obliko *Laibach* bi Nemec prej napravil iz *Lubah*, kakor pa iz *Lublanah*, primeri: *Luče*, v *Lučah*, ponemčeno „*Leutschach*“, *Luže*, na *Lužah*, ponemčeno „*Lausach*“ itd.

Tudi nemška končnica *ach* se ni vselej spočela iz slovenskega lokativa. Nemec je svoj *ach* in *bach* pristavil večkrat brez vseh gramatičnih postav, na primer: „*Kerschbach*“ Črešnjovec, ime vinskih goríc, kjer ni najti nikakoršnega potoka, „*Fellach*“ iz *Bela* itd.

Da bi se ime *Ljubljana* imelo izpeljevati iz *lub, breg*, bi Slovenec stvaril *Lubno* ali pa *Lubna*, *Liboje*, *Libanja*, *Libelnik* itd., kakor se slovenske imena vasi kraj *lubov*, *libov* stoječe velijo, in ktere ponemčene najdemo v oblikah, *Laufen*, *Lifai*, *Lifling*.

Tudi iz *lubel* ni mogoča tvarina *Lublana*, ampak *Lubelna*, kakor pričujejo krajne imena: *Grobelno* iz *grobel*, *Kobelno* iz *kobel*, *der Bergrücken*, *Doberna* iz *dober* itd.

Da je res *ljub*, *amare*, korenika imena *Ljubljana*, poterjuje izgovor nekterih kranjskih Slovincov *Iblana*.

Potovavši letos po Kranjskem sem večidel čul: „*Z Iblane pridem*, v *Iblano grem*“ itd. — Ta spremena je pa le mogoča iz *Ljubljana*, ker *lju* po odpadlem glasniku *l*, ju se spreminjuje v *i*, na primer: lat. *jugum*, slov. *igo*, *juno*h in *ino*h*) itd.

Ako bi *thema* imena *Ljubljana* bil *lub*, bi Slovenci med *Muro* in *Dravo* izgovarjali *Loblana*, ker pri njih je še se ohranila čista prvotna oblika *lob* = geršk. *λοφος*, zato se velijo reke iz *lobov* tekoče *Lobnice* in *kmeti* po *lobih* stanovajoči *Lobniki*.

Al ti Slovenci govorijo *Ljüblana*, kakor govorijo *ljübiti*, *düh*, *müha* itd., kar je nova priča, da korenika imena *Lublana* je *ljub*, *amare*.

Že v lanskih „*Novicah*“ in pa v „*Mittheilungen des histor. Vereins für Krain*“ sem si prizadeval dokazati in sicer ne samo z jezikoslovnimi, temoč tudi arheološkimi pričami, da *Hemona*, pri nekterih gerških pisateljih *Hema* in *Hemuna*, ravno to pomenjuje, kar *Ljubljana*, da je *Hemona*, pred ko je ime mesta postalo, bilo priime ali boginje zemlje ali pa boginje lune, in da se enači s pontiško boginjo *Kamana*, in severno-slovansko *Amina*.

V onem članku sem rekel, da je korenika teh imen sansk. *kam*, *amare*, *desiderare*, južnoslov. *kaniti*, *nakaniti*.

Po globejem zasledovanji sem našel, da to koreniko tudi pozna sorodna litevščina, v kateri *kamaros* pomenjuje pohotljivost, sladostrastje, celó v ruščini najdem kamočka, ljubezniva, lepo oblečena deklica.¹⁾

Prvotna oblika imena starega mesta se je toraj glasila *Kamona*, po oslavljenem glasniku *Kemona*, primeri: *krej*, *kej*, *rej*, za kraj, *kaj*, *raj* itd.

Suffix ona je stareji od današnjega še nenavadnega una, v besedah: *glavuna*, *skopuna*, ker zvišanje glasnika o *Kranjci ljubijo*; primeri *dul*, *vul*, *kul*, za: *dol*, *vol*, *kol*, po *Notranjskem*.

Ta suffix najdeš v latinščini v imenih *Bellona*, *Pomona* in se enači z sanskritskim *âni* v imenih *Mithrâni*, *Indrâni*, *Çarvâni**) itd.

*) Primeri vogersko slovensko inoš za *junoš*, *Ivan* iz *Jovan*.
Pis.

¹⁾ Glej bukve „Ob otnošen. jezika slavjanskoga k jazikam rodstvenim izsledovanije“ A. Gilferdinga. Moskva 1853 str. 72.

*) V možkih imenih še se pogostoma glasi on; primeri *Balon*, *Kerçon*, *Terçon* itd.
Pis.

Gaturalca k v začetku čertijo skoro vsi arjanski jeziki starega in še novega sveta in ga ali umehčavajo v *h* ali ga pa celó odmetavajo; primeri starovisoko-nemško *komo*, lat. *homo*, ital. *uomo*, sansk. *khat*, velle, gerško *λαττω*, slov. *hočem*, *očem*, (*hotjem*, *otjem*), sansk. *kamara*, pohotljiv, lat. *amor*.

Po teh postavah je tudi iz *Kemona* postala oblika *Hemona*, *Emona* = *Ljubljana*.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

LIV.

Pod *Dženinom* — le majhne pol ure od vasi — se razširja velika velika planjava — tolst delež rodov *Zabulonovega* in *Isaharovega*, in spada že v galilejsko okrajno, pravo *Gospodovo domovino*. Planjava, ki se ji veliko polje, pa tudi *magedoska* — *ezdrelonska* — in *jezraeljska* planjava pravi, je res sila velika, ker sega od reke *Jordana* do sredzemeljskega morja, tedaj od izhoda proti zahodu saj deset ur na dolgo; široka pa je od omenjene gore *Gelboe* do hribov, ki *Nazaret* obdajajo, kakih šest ur in berž ko ne še več. Po vsi dolgosti lepe planjave teče potok *Kison*. Potok ta izvira iz samariških hribov, pa se razdvoji na široki ravnini v dva potoka, katerih eden teče proti izhodu v reko *Jordan*, drugi pa proti zahodu ob gori *karmeljski* v sredzemeljsko morje. Nekdaj je bila ta sloveča planjava vsa obilo naljudena, dobro obdelana in polna bogatih vasi in velikih mest. Tù so stale namreč v starodavnih časih mesta *Magedo*, *Ezdrelon*, *Jezrael* in še druge. Dan današnji pa je pri vsi svoji rodovitnosti popolnoma prazna, ker ni *rók*, ki bi jo obdelovale. Na vsi veliki planjavi ne vidiš ne pohlštva, ne drevesa, ne germa; vse je prazno in žalostno, in le zgodovinski spomini lajšajo in krajšajo ptujemu potniku sila dolgočasno pot.

Zgodovinski spomini pa se obudujejo tù sami po sebi, če ni človek v zgodovini popolnoma neveden; zakaj planjava ta s hribi in gorami, ki jo obdajajo, je za vojske in vojne boje kakor nalaš napravljena, in od nekdanj so se borili po nji razni narodi. Že okoli leta 1200 pred Krist. je otepel in zmagal *Gedeon* na ti veliki planjavi o podnožji gore *gelboeske* z majhno četico sovražnike ljudstva *Božjega*. Sedem let zaporedoma so stiskali in terli namreč *Madjanci Izraeljce*, in so hodili vsako leto o žetvi ropat po rodovitni okrajni. — Poslednjič se usmili *Bog* ljudstva svojega in pokliče *Gedeona*, da bi otel *Izraeljce* *Madjancom* iz rok. *Gedeon* zagleda namreč nekega dné pod bližnjim *terpentinovim drevesom* angelja *Božjega*, ki mu pravi: „*Bog je s tabo, krepki vojak!*“ *Gedeon* pa odverne: „*Ako je Bog z nami, zakaj se nam taka godí? Bog nas je zapustil in nas dal Madjancom v roke.*“ Angelj pa pravi: „*Na noge v svoji moči! Otel boš Izraeljce Madjancom iz rok. Glej! Bog te pošlje.*“ Ponižni *Gedeon* pa odverne: „*Kako bom otel Izraeljce? Rodbina moja je poslednja Manasetove knežije, jaz pa najmanji Očetove hiše.*“ Angelj pa pravi: „*Bog ti bo na pomoč. Pobil boš Madjance, kakor da bi jih bilo le en sam mož.*“ *Gedeon* napredova: „*Če sem dobil milost pri tebi, daj mi znamenje, da govori res angelj z menoj.*“ In angelj mu dá znamenje — in *Gedeon* začne vojsko naberati. Veliko ljudi nabere, pa le pest jih je proti *madjanski* grozni vojski. Vendar se vzdigne *Gedeon* ž njimi na bližnjo goro proti studentu, ki so ga *Horad* imenovali. Z gore vidijo vès stan *madjanski* — bilo jih je kakor *kobilic* strašen vlak in njih velbljudov ali *kamel* kakor *peska* v morji. In *Bog* pravi *Gedeonu*: „*Preveč ljudi imaš seboj. Ne dam jim tako Madjancom v roke. Hvalili bi se in rekli bi: „Naša lastna roka nas je otela. Daj oklicati med ljudmi: Kdor je boječ, naj gré domú.“ — In šlo jih*